

Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 4 hallituksen esityksestä laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Eduskunta on 20 päivänä syyskuuta 1994 lähettänyt puolustusvaliokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 131.

Työasiainvaliokunta on eduskunnan päätöksen mukaisesti antanut valiokunnalle lausuntonsa. Lausunto (TyVL 8) on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina puolustusministeri Elisabeth Rehn ja hallitusneuvos Pekka Pitkänen puolustusministeriöstä, kenraalimajuri Pentti Lehtimäki ja eversti Antti Numminen pääesikunnasta, majuri Mauri Ikonen Porin prikaatista, sotilaslääkäri Tuija Nurmi Hämeen rykmentistä, osastopäällikkö Juhani Uusitalo rajavartiolaitoksesta, erikoistutkija Pirkko Kiviaho tasa-arvoasiain neuvottelukunnasta, Naiset ja sotilaallinen maanpuolustus-toimikunnan puheenjohtaja Kaarina Buure-Hägglund, pääsihteeri Päivi Mononen Suomen Keskustanaiset ry:stä, pääsihteeri Tuula Haatainen Sosialidemokraattiset Naiset ry:stä, fil. yo. Outi Siimes Kokoomuksen Naisten Liitto ry:stä, toimittaja Pia Hyötynen Vasemmistonaiset ry:stä, naispoliittinen sihteeri Lena Paju Vasemmistonaiset ry:stä sekä pankkipalvelupäällikkö Kristina Alho Kokoomuksen Naisten Liitto ry:stä edustaen kumpikin Naisjärjestöt Yhteistyössä -järjestöä (NYTKIS), puheenjohtaja Tuija Leppämäki Naisjärjestöjen Keskusliitto ry:stä, puheenjohtaja Hilkka Tapio Suomen Reservin Upseerien Naisten Liitto ry:stä, varapuheenjohtaja Tuulikki Aromaa Reservin Aliupseerien Naisten Liitto ry:stä, puheenjohtaja Kaija Vesala Sotilaskotiliitosta, puolustusvoimain akavalainen pääluottamusmies Risto Rautava Upseeriliitto ry:stä, yleissihteeri Antti Kymäläinen Päälystöliitto ry:stä, puheenjohtaja Pirkko Mattila Puolustusvoimain Henkilökuntaliitto ry:stä, puheenjohtaja Tomi Railo Suomen Varusmiesliitosta, rauhantyön sihteeri Rauni Rautavuori Kirkon rauhan ja ihmisoikeuksien ryhmästä, toi-

mittaja Sirpa Puhakka Suomen Rauhanliitto — YK-yhdistys ry:stä, perhepäivähoitaja Eila Peltari Suomen Rauhanpuolustajat ry:stä sekä pääsihteeri Malla Kantola Suomen Sadankomitealiitto ry:stä.

Hallituksen esitys

Hallitus ehdottaa, että naisille avattaisiin mahdollisuus vapaaehtoisena asepalvelukseen suorittamiseen, minkä jälkeen he voisivat osallistua maanpuolustukseen puolustusvoimien reserviin sijoitettuna tai sotilasammattissa samoin edellytyksin kuin miehet. Tällä hetkellä naiset eivät ole kelpoisia sellaisiin maanpuolustuksen tehtäviin, joihin vaaditaan sotilaan peruskoulutus, koska heidän ei ole mahdollista suorittaa varusmiespalvelusta. Hallitus katsoo, että enää ei ole perusteita pitää joitakin tehtäviä suljettuina naisilta vain sukupuolen perusteella.

Asepalvelusta suorittavalla naisella olisi lähtökohtaisesti sama oikeudellinen ja sosiaalinen asema kuin varusmiespalvelusta suorittavalla miehellä. Nainen voisi kuitenkin 45 päivän kuluessa palvelukseenastumispäivästä ilmoittaa kirjallisesti, ettei hän jatka palvelusta, jolloin hänet kotiutettaisiin heti. Vastaavasti joukko-osaston komentajalla olisi oikeus peruuttaa asepalvelukseen annettu määräys laissa mainituin perustein. Keskeyttämiselle varatun määräajan päättymisen jälkeen nainen ehdotetaan rinnastettavaksi kaikilta osin asevelvolliseen.

Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta ehdotetaan säädettäväksi erillinen laki. Naisen kelpoisuus asepalvelukseen edellyttää, että hän on Suomen kansalainen, iältään 17—29-vuotias ja terveydeltään ja muilta ominaisuuksiltaan asepalvelukseen sopiva. Puolustusministeriö määräisi vuosittain asepalvelukseen otettavien naisten määrän.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi muutettavaksi rikoslakia sekä naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettua lakia.

Koska naisten asepalveluksen aloittaminen merkitsee puolustusvoimissa aikaa vieviä järjestelytoimia, lait ehdotetaan tuleviksi voimaan aikaisintaan kahdeksan kuukauden kuluttua niiden hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

Valiokunnan kannanotot

Sotilasvirat. Sotilaallinen maanpuolustus on osa maamme turvallisuuspoliittista järjestelmää ja maanpuolustus on hallitusmuodossa säädetty yleiseksi kansalaisvelvollisuudeksi. Hallitusmuodon 75 §:n nojalla säädetyn asevelvollisuuslain (452/50) 1 §:n mukaan ”jokainen Suomen mies on asevelvollinen”. Kansainvälinen vertailu osoittaa, että useimmissa länsimaissa ja muun muassa kaikissa muissa pohjoismaissa myös naiset voivat osallistua sotilaalliseen maanpuolustukseen. Naisiin kohdistuvat rajoitukset eivät enää nykyoloissa ole perusteltavissa myöskään Suomessa. Naisille on periaatteessa annettava mahdollisuus hakeutua kaikkiin maanpuolustuksen tehtäviin vapaaehtoisuuden pohjalta.

Puolustusvaliokunta katsoo hallituksen tavoin, ettei esityksellä ole varsinaisia puolustusvalmiuteen liittyviä lähtökohtia. Myös tämä puoltaa valiokunnan mielestä naisten asepalveluksen vapaaehtoisuutta. Toisaalta Naiset ja sotilaallinen maanpuolustus -toimikunta, jonka mietintöön hallituksen esitys perustuu, katsoi, että on puolustusvoimien edun mukaista rekrytoida kaikkiin tehtäviin henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan parhaat, motivoituneet yksilöt sukupuolesta riippumatta.

Valiokunta toteaa viitaten muun muassa työasiainvaliokunnan lausuntoon, että sotilasvirkojen avaaminen naisille on tasa-arvon kannalta perusteltua. Naisia koskevat oikeudelliset rajoitukset niin perhe-elämässä, koulutuksessa kuin virkoihin nimittämisessä ja yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumisessakin on asteittain poistettu.

Puolustusvoimien viroista noin 10 000 on sellaisia, jotka edellyttävät varusmiespalveluksen suorittamista. Näitä ovat upseerien, opistoupseerien ja erikoisupseerien virat ja sotilasammattihenkilökunnan miestehtävät. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan noin vuoden kuluttua naisten vapaaehtoisen asepalveluksen alka-

misesta on tarkoitus olla valmius ottaa asepalveluksen suorittaneita ja muut edellytykset täyttäviä naisia sotilasammattiin johtavaan koulutukseen ja sotilasammattiin. Vuoden 1991 jälkeen noin 60 naista on jo palvellut tai palvelee tällä hetkellä ulkomailla rauhanturvaajana. Naiset ovat kyenneet hoitamaan heille annetut tehtävät hyvin. Hankaluutena on ollut juuri asepalveluksen suorittamattomuus ja sen seurauksena puuttuva sotilaan status. Monet naiset ovat tehdyin tutkimuksen mukaan nähneet asepalveluksen avaavan kiinnostavia työmahdollisuuksia erityisesti kansainvälisissä tehtävissä. Vapaaehtoisen asevelvollisuustien avautumista on pidetty myös mahdollisuutena puolustusvoimien siviilitehtävissä työskentelevien naisten aseman korjaantumiselle tasavertaiseksi miesten kanssa.

Puolustusvaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että Naiset ja sotilaallinen maanpuolustus -toimikunta ehdotti myös rajavartiolaitoksesta annettua lakia muutettavaksi. Toimikunta ehdotti lain 4 §:stä poistettavaksi säännöstä, jonka mukaan ”sotilasviran haltijan tulee olla miespuolinen henkilö”. Tämä ehdotus, joka olisi avannut rajavartiolaitoksen lähes 3 000 sotilasvirkaa myös naisille, ei sisälly hallituksen esitykseen. Valiokunta ei näe perusteita naisten erillaiselle kohtelulle rajavartiolaitoksessa verrattuna puolustusvoimiin ja kannattaa sukupuoleen perustuvan rajoituksen poistamista rajavartiolaitoksesta annetusta laista. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan rajavartiolaitoksesta annetun lain 4 § muuttuu jopa tasa-arvolain vastaiseksi, jos tasa-arvolain 2 §:n 3 momentti kumotaan, kuten hallitus tähän esitykseen sisältyvässä 3. lakiehdotuksessa ehdottaa. Myös tämä puoltaa rajavartiolaitoksesta annetun lain pikaista muuttamista.

Puolustusvaliokunta edellyttää, että hallitus antaa rajavartiolaitoksesta annetun lain muuttamista koskevan esityksen eduskunnalle siten, että naisten nimittäminen rajavartiolaitoksen sotilasvirkoihin on mahdollista samasta ajankohdasta lukien kuin puolustusvoimissa.

Koulutus. Hallituksen esityksen mukaan naisten asepalveluksen järjestämisestä ei aiheudu ainakaan merkittäviä uusia kiinteitä kustannuksia. Tästä huolimatta puolustusvaliokunta pitää valtiontaloudellisistakin syistä tärkeänä sitä, että puolustusministeriö voi vuosittain määrätä asepalvelukseen otettavien naisten määrän. Sotilasläänikohtaiset kiintiöt määrää pääesikunta em. kokonaismäärän perusteella. Puitteet naisten ot-

tamiselle määritettäisiin puolustusministeriön hallinnonalan toiminta- ja taloussuunnitelmassa nelivuotiskausittain. Muiden pohjoismaiden kokemukset viittaavat siihen, että vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakevien määrä jää mahdollisen alkuvaiheen kiinnostuksen jälkeen vähäiseksi. Valiokunnalle esitetyn kaavailun mukaan palvelukseen otettaisiin ensimmäisenä vuonna 110, v. 1996 315 ja v. 1997 noin 350 naista.

Esityksessä on lähdetty siitä, että naisten koulutus toteutetaan nykyisen koulutusjärjestelmän puitteissa ja samansisältöisenä kuin miesten koulutus. Naisia on tarkoitus kouluttaa muiden tehtävien ohella myös taistelutehtäviin. Tätä lähtökohtaa puoltavat myös ehdotuksen pohjana olevat tutkimukset. Sotilaskoulutuksen antaminen ei ole tarkoituksenmukaista, jollei koulutuksen saanut ole käytettävissä sodan ajan organisaatiossa. Käytännössä joukko-osasto joutuu ratkaisemaan tapauskohtaisesti niin mies- kuin naispuolisenkin asevelvollisen soveltuvuuden sodanajan eri tehtäviin.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneet naiset siirretään palveluksesta kotiutuessaan asuinkuntansa mukaisen sotilasläänin valvonnan alaisiksi. Asepalveluksen suorittaneet naiset määrätään kertausharjoituksiin sodan ajan sijoitusten mukaisesti oman joukkonsa mukana. Tällaiset naiset voivat osallistua myös asevelvollisuuslaisa tarkoitettuihin vapaaehtoiisiin harjoituksiin, kuten asevelvolliset miehet.

Jatkamalla palvelusta 45 päivän määräajan jälkeen nainen sitoutuu asevelvollisuusjärjestelmään kaikkine sen oikeusvaikutuksineen. Tämä korostaa naisten asepalveluksesta annettavan lain 6 §:n mukaista tiedonantovelvoitetta. Sotilasläänin on ennen palvelukseen ottamista annettava hakijoille tarpeellinen informaatio asepalveluksesta ja siihen hyväksytyjen oikeudellisesta asemasta. Vastaavasti joukko-osaston on asepalvelusta jo suorittavalle naiselle hyvissä ajoin ennen 45 päivän määräajan umpeutumista ilmoitettava oikeudesta keskeyttää palvelus ja tehtävä selväksi jatkamisen kaikki oikeusvaikutukset sodanajan tehtävät mukaan lukien.

Puolustusvaliokunnan käsityksen mukaan 1. lakiehdotuksen 4 §:n 3 momentissa tarkoitettu tilanne, jossa joukko-osaston komentaja voi peruuttaa asepalvelukseen annetun määräyksen, voi tulla kyseeseen vasta, kun nainen on jo astunut palvelukseen. Sitä ennen peruuttamisoikeus on sotilasläänin esikunnalla. Valiokunta on selvittänyt 3 momenttia siten, että siinä todetaan

45 päivän aika, jolloin joukko-osaston komentajalla on peruuttamisoikeus.

Työ- ja virkasuhteen jatkuminen. Työasiainvaliokunta on lausunnossaan esittänyt 1. lakiehdotuksen 5 §:n naisten työhönpaluuoikeutta koskevan kohdan muuttamista. 5 §:n 1 momentin viimeisen virkkeen mukaan palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annettua lakia ei sovelleta naiseen, jonka palvelus on päättynyt 4 §:n 1 momentin mukaisesti. Asepalveluksensa aloittanut nainen, joka 4 §:n 1 momentin mukaisen 45 ensimmäisen päivän aikana itse keskeyttää palveluksensa, ei siten esityksen mukaan kuuluisi palvelussuhteen jatkumisesta annetun erityislain mukaisen suojan piiriin. Naisen asepalveluksen keskeytyessä muutoin häneen olisi sovellettava sanottua lakia sellaisenaan. Hänellä olisi muun muassa oikeus palata aikaisempaan tai siihen rinnastettavaan työhön.

Työasiainvaliokunta on lausunnossaan kuvannut myös tulkintaongelmia, joita 1. lakiehdotuksen 5 §:n 1 momentin säännöksestä hallituksen esittämässä muodossa saattaa syntyä.

Puolustusvaliokunta yhtyy työasiainvaliokunnan kantaan, jonka mukaan asepalveluksen 45 ensimmäistä päivää kestävä valinnanvapauden tulee olla todellinen. Valiokunta ehdottaa 1 momentin viimeisen virkkeen korvaamista uudella, työasiainvaliokunnan esittämällä säännöksellä.

Muita huomioita. Valiokunta katsoo, että naisten sosiaalinen ja taloudellinen asema tulee järjestää mahdollisimman pitkälle samaksi kuin asevelvollisuutta suorittavien miesten asema. Sotilasviroissa on naisilla oltava samat palkkaukselliset ja muut edut sekä velvoitteet kuin miehillä. Raskauteen, synnytykseen ja äitiyteen liittyvien asiakokonaisuuksien osalta täydentävien määräysten antamisvelvoite on puolustusministeriöllä.

Puolustusvaliokunta ei näe periaatteellista esitettä sille, että hallituksen esitykseen sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotus voisivat tulla voimaan jo ennen hallituksen esityksessä todetun kahdeksan kuukauden umpeutumista lakien hyväksymisestä ja vahvistamisesta. Ehtona voimaantulolle luonnollisesti on, että naisten asepalveluksen käynnistämiseksi on tosiasialliset edellytykset joukko-osastotasoa myöten. Sen sijaan 3. lakiehdotuksen osalta valiokunta esittää harkittavaksi myöhempää voimaantuloaikaa, koska todennäköisesti kestää vuosia ennen kuin ensimmäiset naiset nimitetään ainakin korkeisiin sotilasvirkoihin.

Valiokunta kunnioittaen ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvät 2. ja 3. lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomina ja

että hallituksen esitykseen sisältyvä 1. lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

1.

Laki

naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—3 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Joukko-osaston komentaja voi 1 momentissa tarkoitetun 45 päivän aikana peruuttaa asepalvelukseen annetun määräyksen vamman, sairauden, ilmeisen sopimattomuuden tai muun vastaavan syyn perusteella.

5 §

Kun nainen on astunut asepalvelukseen tai on hakemuksensa mukaisen palvelukseenastumismääräyksen mukaan ollut velvollinen astumaan

asepalvelukseen, häneen sovelletaan 4 §:ssä säädettyin poikkeuksin kaikkia niitä säännöksiä, jotka koskevat asevelvollisuuslain mukaisesti varusmiespalvelukseen määrättyä. Palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta *annetun lain (570/61) 2 §:n 1 momentissa säädetystä poiketen naisella, jonka palvelus on päättynyt edellä 4 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla, on oikeus palata työhön 30 päivän kuluessa asepalveluksen päättymisestä työnantajan ilmoittamana päivänä.*

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

6—8 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 13 päivänä joulukuuta 1994

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lamminen, varapuheenjohtaja Laakso, jäsenet von Bell, Ihämäki, Kasurinen, Laitinen, Laivoranta, Lind-

qvist (osittain), A. Ojala, Pura, Pykäläinen, Rimi, Saastamoinen, Seivästö, Westerlund ja Vihriälä sekä varajäsen Kohijoki.

Vastalauseita

I

Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta on vähintään kahdella tapaa ongelmallinen.

Ensinnäkin sen tavoitteet ja perustelut ovat lähteneet yhteiskunnallisen tasa-arvon lisäämisestä naisten ja miesten välillä eri elämäntilanteilla.

Isänmaan puolustaminen kriisitilanteessa, maanpuolustus, erityisesti mitä tulee sotilaalliseen maanpuolustukseen ja osallistumiseen taistelutehtäviin, on kuitenkin monessa suhteessa erilainen elämäntilanne kuin muut. Harvan asian

oikeutusta on asetettu historiassa samalla tavalla kokonaisuudessaan ja perustavanlaatuisesti kyseenalaiseksi kuin aseellisen maanpuolustuksen.

Vaikka Suomessakin on vahva pasifistinen traditio, joka vaikuttaa myös työväenliikkeessä, on sotilaallisen maanpuolustuksen tarve tunnustettu laajalti välttämättömyytenä. Sotilaallinen maanpuolustus viime kädessä turvaa kansalaisten perusturvallisuuden ja vapaan yhteiskuntajärjestelmän. Tämä perusnäkemys on kanssamme syvällä. Kuitenkin juuri tästä syystä kysymystä aseellisen maanpuolustuksen laajentamisesta uusiin yhteiskuntaryhmiin tulisi tarkastella osana puolustuspoliittista kokonaisstrategiaa, ei yksinkertaisena tasa-arvokysymyksenä.

Toiseksi, tasa-arvonäkökulmasta, on kyseenalaista luoda oikeuksia toiselle sukupuolelle tilanteessa, jossa sama tehtävä on toiselle sukupuolelle velvollisuus. Tasa-arvonäkökulmasta olisi loogista järjestää sotilaallinen maanpuolustus siten, että se on kummallekin sukupuolelle joko pääsääntöisesti pakollista tai pääsääntöisesti vapaaehtoista. Poikkeuksia asevelvollisuudesta voitaisiin tehdä muilla perusteilla kuin sukupuolen perusteella. Tämäkin puoltaa sitä, että kysymystä tarkasteltaisiin osana puolustuspoliittista kokonaisstrategiaa.

Jos laki halutaan säätää nyt, ehdotamme sen säätämistä määräaikaisena. Tänä aikana olisi mahdollista suorittaa puolustuspoliittisen kokonaisstrategian uudelleenarviointi ja pohtia siinä yhteydessä kysymys asevelvollisuudesta kokonaisuudessaan uudelleen. Määräaikaisuus tarkoittaa sitä, että lain voimassaoloaikana naiselle voitaisiin antaa hakemuksesta palvelukseenastumismääräys lakiehdotuksen mukaisesti. Lain

voimassaolon lakkaamisen jälkeen palvelukseenastumismääräyksiä ei enää voisi antaa. Jos palvelukseenastumismääräyksen saanut nainen on lain 5 §:n nojalla koulutettu upseeriksi, aliupseeriksi tai erityistehtäviin ja hän haluaa jatkaa puolustusvoimien palveluksessa, tämä olisi mahdollista normaalien säännösten mukaisesti.

Lain määräaikaisuuden ja kokeilunluonteisuuden vuoksi on myös perusteltua lieventää tiettyjä lain 5 §:ään liittyviä säännöksiä. Naisella tulisi olla oikeus palata työpaikkaansa, jos hän keskeyttää palveluksensa lain 4 §:n 1 momentin mukaisesti. Lisäksi määräaikaisen lain nojalla asevelvollisen koulutuksen saanut nainen voisi kriisitilanteessa valita, osallistuuko hän taistelu-tehtäviin vai ei.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että mietinnön perusteluissa lausuttai-siin:

”Valiokunta edellyttää valtioneuvoston asettavan parlamentaarisen komitean, jonka tehtävänä on Suomen puolustuspolitiikan kokonaisstrategian määrittely, missä yhteydessä kysymys miesten ja naisten pakollisesta asevelvollisuudesta tulisi arvioida.”

Lisäksi ehdotamme,

että valiokunnan mietintöön sisältyvät lakiehdotukset hyväksyttäisiin valiokunnan mietinnön mukaisina, paitsi ensimmäinen lakiehdotus näin kuuluvana:

1.

Laki

naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—4 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

5 §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Edellä 1 momentissa säädetystä poiketen nai-

sella on puolustustilan aikana oikeus kieltäytyä osallistumasta taistelutehtäviin. (Uusi)

(3 mom. kuten 2 mom. valiokunnan mietinnössä)

6 ja 7 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

8 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 . Lain voimassaolo päättyy 1.3.1999.
Kuitenkin lain voimassa ollessa annetun palve-

luksenastumismääräyksen mukaisesti asepalvelukseen suorittaneeseen naiseen sovelletaan tämän lain säännöksiä myös lain voimassaolon päättymisen jälkeen. (Uusi)

Helsingissä 13 päivänä joulukuuta 1994

Anna-Liisa Kasurinen

Aarno von Bell

Reijo Laitinen

II

Puolustusvaliokunta on ehdottanut hyväksyttäväksi hallituksen esityksen laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta (HE 131) valiokunnan mietinnöstä ilmenevällä tavalla. Esitämme vastalauseen mietintöön seuraavilla perusteilla.

1. Naisten vapaaehtoinen asepalvelus tasa-arvokysymyksenä

Viitaten naisen aseman yleiseen kehitykseen Suomessa sekä naisten osallistumiseen sotilaalliseen toimintaan mm. talvi- ja jatkosodassa hallitus esittää, että naisille annettaisiin mahdollisuus osallistua vapaaehtoisesti asepalvelukseen. Esityksessä luodaan mielikuvaa tasa-arvoa edistävästä ja turvallisuutta lisäävästä uudistuksesta.

Käsityksemme mukaan hallituksen esityksen tavoitteisiin eli pyrkimykseen laajentaa naisten yhteiskuntakelpoisuutta ja toisaalta pyrkimykseen vaikuttaa myönteisesti puolustusvoimien toimintaan ja maanpuolustukseen yleensä päästään kokonaan toisenlaisilla keinoilla kuin esityksen laatijat uskovat.

Naisten yhteiskuntakelpoisuutta heikentävät mielestämme ensijaisesti yhteiskunnan epätasa-arvoa ylläpitävät säännöt ja asenteet ja niiden muodostamat rakenteet. Sukupuolten epätasa-arvon kärjistyneimmät ilmenemismuodot löydämme edelleen siviilimaailmasta ja arkipäivän työelämästä, jossa esimerkiksi edelleenkaan ei makseta samasta työstä naisille ja miehille samansuuruisia palkkaa.

Naisten vapaaehtoinen asepalvelus ei edistä naisen asemaa eikä sukupuolten välistä tasa-arvoa yhteiskunnassa, jos asevelvollisuus ja velvollisuus suorittaa asevelvollisuutta korvaava siviilipalvelus edelleen säilyvät miesten kansalaisvel-

vollisuutena. Tällainen näennäisesti samanlaisten mahdollisuuksien luominen ei ole mitään todellista tasa-arvokehitystä, vaan edustaa vanhakantaista ajattelua. Todellista tasa-arvoa lisätään vahvistamalla naisten asemaa päätöksenteossa ja parantamalla naisten vaikutusmahdollisuuksia.

Voidaan myös yhtä hyvin kysyä, mikä merkitys naisten puuttuvalla asepalveluksella on koko tasa-arvo-ongelman viitekehyksessä. Kuinka naisten asepalvelus, jonka laajuus esityksessä sidotaan valtion vuotuisen talousarvioesityksen määrärahaan, tukee naisten ja miesten välistä yhdenvertaisuutta puolustusvoimissa ja sen ulkopuolella? Mitä määrärahoja tämän ja tulevien hallituksen esitysten johdosta leikataan, jotta puolustusvoimat voivat rahoittaa naisten asepalvelun? Jos säästökohteet etsitään hyvinvointipalvelujen piiristä, maksetaan tämä lasku lopulta tasa-arvoresursseista. Puolustusvoimien tarpeiden ja hyvinvointipalvelujen tarpeiden käydessä ristiin sotilaallinen turvallisuus on valitettavan usein selvinnyt voittajana. Laajassa mitassa toteutuvana naisten asepalvelus on myös uusi valtiontaloudellinen kustannustekijä, sillä hallituksella on tarkoitus säilyttää miesten asepalvelus pakollisena.

Yhdymme rauhanjärjestöjen näkemykseen siitä, että asevarainen ja sotilaallinen turvallisuuskäsite on vanhentunut. Kansalaisten välittömmät ”turvallisuuspoliittiset” ongelmat keskittyvät kasarmien ulkopuolelle, menetetyt työpaikan takaisin saamiseen, työttömyyteen ja ylivelkaantumiseen sekä lasten päivähoitopaikkojen lisäämiseen.

Kansalaisturvallisuuden edistämiseksi ensiarvoisen tärkeää on poistaa taloudellista ja sosiaalista eriarvoisuutta ja edistää ympäristönsuoje-

lua niin maamme rajojen sisällä kuin niiden ulkopuolellakin. Myös kansainvälisyyskasvatuksella voidaan luoda edellytyksiä aidon turvallisuuden syntymiselle.

Naisten asepalvelus ei lisää kansalaisturvallisuutta. Militarisoimalla yhteiskuntaa ja koventamalla asenteita se päinvastoin lisää turvattomuutta.

Katsomme, että esitys ei ole tässä maailmantilanteessa mitenkään tarpeellinen sen paremmin naisten ja miesten välisen tasa-arvon kuin Suomen aseellisen maanpuolustuksen tarpeidenkaan kannalta.

2. Esityksen yksityiskohdista

Lakiesityksen mukaan asepalvelusta suorittavalla naisella olisi sama oikeudellinen ja sosiaalinen asema kuin varusmiespalvelusta suorittavalla miehellä. Valitettavasti esityksen yksityiskohdissa tätä tavoitetta ei ole kyetty toteuttamaan johdonmukaisesti. Esityksen mukaan asepalvelusta suorittavalla naisella olisi oikeus keskeyttää asepalveluksen suorittaminen 45 vuorokauden kuluessa. Hallituksen esityksessä epäillään muun muassa naisten harkitsematonta asepalvelukseen hakeutumista. Hallitus ei tunnustavastoin naisten harkintakykyä, vaikka se ilmoittaa tasa-arvon esityksensä lähtökohdaksi. Vapaaehtoisessa asepalveluksessa olevalle naiselle ei esitetä esimerkiksi oikeutta hakeutua siviilipalvelukseen. Asepalvelusta suorittavan naisen oikeusasema ei ole perusteltua säätää varus- ja siviilipalvelusmiehen oikeusasemasta poikkeavasti, ja tämä lainsäädännöllinen ratkaisu on nähdäksemme ristiriidassa myös hallitusmuodon 5 §:n edellyttämän kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun periaatteen kanssa.

Naiset myös joutuisivat ”tarpeellisiin psykologisiin soveltuvuustesteihin” vapaaehtoiseen asepalvelukseen pyrkiessään. Miesten terveyshistorian sen sijaan on osoitettava jotakin tavanomai-

sesta poikkeavaa, ennen kuin he joutuvat erikoislääkärin tarkastukseen.

Lisäksi hallituksen esityksen mukaan puolustusministeriö voisi ottaa huomioon ”valtion talousarvioon liittyvät tekijät” määritessään ”osana poliittista päätöksentekoprosessia” vuosittain vapaaehtoiseen asepalvelukseen otettavien naisten määrän. Tässäkin kohdassa hallituksen lähtökohta syrjäyttää miesten ja naisten tasa-arvon vaatimuksen. Lakiehdotuksesta ei käy ilmi, miten naisten karsinta suoritetaan, jos hakukaita on enemmän kuin puolustusministeriö päättää palvelukseen kunakin vuonna ottaa. Valtiontalouden kireänä jatkuvassa tilanteessa on pelättävissä, että naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen käytetyt varat vähentävät entistään asevelvollisten päivärahoja ja osaltaan myötävaikuttavat siihen, että muiden sosiaalisten etujen kehittäminen pysähtyy.

Mielestämme koko puolustusvoimien koulutusta tulisi tarkastella laajassa parlamentaarisessa toimikunnassa.

Sikäli kuin hallituksen esityksen tarkoituksena on ollut parantaa puolustusvoimien palveluksessa olevien yli 5 000 naisen asemaa, olisi oman ammattialan koulutus, jolla voitaisiin edistää naisten urakehitystä ja palkkauksellista tasa-arvoa, mielestämme suositeltavin ratkaisu.

Kokonaisuutena voidaan todeta, että hallituksen ehdotus naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta sotii vahvasti omia tasa-arvolähtökohtiansa vastaan.

Käsityksemme mukaan naisten vapaaehtoisen asevelvollisuuden hyväksyminen ja yleinen sukupuolten yhdenvertaisen kohtelun vaatimus edellyttää, että myös miesten asevelvollisuuden tulisi olla vapaaehtoista.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että valiokunnan mietintöön sisältyvät lakiehdotukset hylättäisiin.

Helsingissä 13 päivänä joulukuuta 1994

Arja Ojala
Tuija Maaret Pykäläinen

Eila Rimmi
Jaakko Laakso

III

Naisten vapaaehtoinen asepalvelus voidaan saattaa voimaan, vaikka asia ei olekaan ns. tasa-arvokysymys. Asevelvollisuus on nyt ja sen tulee olla jatkossakin pakollista miehille.

Sen sijaan uudistuksen voimaantuloa tulee tarkastella laajempaa kokonaisuutta vasten. Suomalainen ulko- ja turvallisuuspolitiikka elää muutosvaihetta. Tämä uudistus tulee saattaa voimaan vasta, kun maamme suhtautuminen WEU:hun sekä ns. kriisinhallintajoukkoihin on

tarkoin selvitetty. Näillä asioilla on suuri merkitys puolustusvoimien käytettävissä oleviin talous- ja henkilöstöresursseihin.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että valiokunnan mietintöön sisältyvät lakiehdotukset hyväksyttäisiin valiokunnan mietinnön mukaisina, paitsi ensimmäinen lakiehdotus näin kuuluvana:

1.

Laki**naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—7 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

8 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1997.

Helsingissä 13 päivänä joulukuuta 1994

Ismo Seivästö

EDUSKUNNAN
TYÖASIAINVALIOKUNTA

Liite

Helsingissä

15 päivänä marraskuuta 1994

Lausunto n:o 8

Puolustusvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 20 päivänä syyskuuta 1994 hallituksen esityksen n:o 131 laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi puolustusvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että työasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa puolustusvaliokunnalle.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina hallitusneuvos Pekka Pitkänen puolustusministeriöstä, nuorempi hallitussihteeri Pekka Humalto sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä, lainsäädäntöjohtaja Kaarina Buure-Hägglund oikeusministeriöstä, nuorempi hallitussihteeri Ulla Liukkunen työministeriöstä, tasa-arvovaltuutettu Tuulikki Petäjäniemi, puheenjohtaja Tomi Railo Suomen Varusmiesliitosta, puheenjohtaja Tuija Leppämäki Naisjärjestöjen Keskusliitosta, tutkija Soile Pohjonen Suomen Rauhanliitosta, toimittaja Sirpa Puhakka Suomen Sadankomiteasta, naispoliittinen sihteeri Lena Paju Vasemmistonaisista, Kokoomuksen naisten liiton jäsen Hilikka Tapio edustaen Naisjärjestöt Yhteistyössä -järjestöä (NYTKIS) ja professori Kari-Pekka Tiitinen.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan, että naisille avattaisiin mahdollisuus vapaaehtoisen asepalveluksen suorittamiseen, minkä jälkeen he voisivat osallistua maanpuolustukseen puolustusvoimien reserviin sijoitettuina tai sotilasammattissa samoin edellytyksin kuin miehet. Naisten koulutus toteutettaisiin varusmiespalveluksen yhteydessä mahdollisimman vähin erityisjärjestelyin.

Asepalvelusta suorittavalla naisella olisi lähtökohtaisesti sama oikeudellinen ja sosiaalinen asema kuin varusmiespalvelusta suorittavalla miehellä. Naisella olisi kuitenkin oikeus koulutuksen alkuvaiheessa keskeyttää palvelus. Vastaavasti puolustusvoimilla olisi tänä ajanjaksona

mahdollisuus peruuttaa asepalvelukseen annettu määräys, jos käy ilmi, että edellytyksiä asepalveluksen suorittamiseen ei ole.

Asepalvelukseen voisi hakeutua 17—29-vuotias terveydeltään ja muilta henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan asepalvelukseen sopiva nainen, joka on Suomen kansalainen.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi muutettavaksi rikoslakia sekä naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettua lakia.

Koska naisten asepalveluksen aloittaminen vaatisi puolustusvoimissa joitakin valmistelu- ja järjestelytoimia, lait ehdotetaan tulevaisuudessa aikaisintaan kahdeksan kuukauden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Valiokunnan kannanotot

Yleistä. Työasiainvaliokunta, joka käsittelee esitystä tasa-arvon ja työelämän näkökulmasta, pitää esitystä tarpeellisena.

Valiokunta korostaa naisten asepalvelun vapaaehtoisuutta. Vain muutamassa maassa pakollinen asepalvelu koskee molempia sukupuolia. Äitiys, synnyttäminen ja lapsista huolehtiminen ovat tärkeitä perusteita sille, miksi naisten pakollista asepalvelusta ei voida puoltaa vain kapea-alaisesti tasa-arvon näkökulmasta.

Saadun selvityksen mukaan esityksen pääasiallisena tavoitteena on poistaa ne oikeudelliset esteet, jotka rajoittavat naisten osallistumista sotilaalliseen maanpuolustukseen. Naiset ovat hallitusmuodon mukaan miesten tavoin maanpuolustusvelvollisia, mutta vain miehille on lailla säädetty asevelvollisuus. Naiset ovat tähän mennessä osallistuneet maanpuolustukseen pääasiassa muilla tavoin kuin varsinaisissa sotilaallisissa tehtävissä.

Valiokunta katsoo, että sotilasvirkojen avaaminen naisille on tasa-arvon kannalta perusteltua. Naisia koskevat oikeudelliset rajoitukset niin perhe-elämässä, koulutuksessa kuin virkoi-

hin nimittämisessä ja yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumisessakin on asteittain poistettu. Suomalaiset naiset ovat korkeasti koulutettuja, käyvät kokopäivätyössä ja ovat vahvasti edustettuina politiikassa. Tällaisessa tilanteessa ei ole enää perusteita pitää mitään yhteiskunnan sektoria naisilta suljettuna vain sukupuolen perusteella.

Valiokunta katsoo, että vaikka vain pieni osa naisista tosiasiallisesti hakeutuisi sotilastehtäviin, on tärkeää, että tämä mahdollistetaan. Tämän seurauksena valmiuden ylläpito voitaisiin kokea kaikkien yhteiseksi asiaksi.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että naisten vapaaehtoiseen asepalveluun osallistuminen on vuosittain turvattava valtion talousarviossa.

Lailla ei ole tarkoitus muuttaa naisten sosiaalisia oikeuksia. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan mahdolliset käytännön tulkintaongelmat on tarkoitus selvittää ja antaa niistä ohjeita.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan naisten sijoittamiseen tullaan kiinnittämään ainakin alkuvaiheessa erityishuomiota.

Työ- ja virkasuhteen jatkuminen. Valiokunta esittää 1. lakiehdotuksen 5 §:n naisten työhönpaluuoikeutta koskevan kohdan muuttamista.

Asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain (570/61) 1 §:n mukaan työnantaja ei saa päättää asevelvollisuuslain nojalla palvelukseen kutsutun työ- tai virkasuhdetta, vaan asevelvollinen on palvelusajan päätyttyä tai keskeydyttyä otettava jälleen aikaisempaan tai siihen rinnastettavaan työhön. Lakia on sovellettava myös siviilipalveluslaissa tarkoitettuun palvelukseen.

Saman lain 2 §:n mukaan asevelvollisuuttaan suorittavalla samoin kuin siviilipalvelusmiehellä on palveluksen keskeytyessä oikeus 14 päivän ilmoitusaikaa noudattaen palata aikaisempaan tai siihen rinnastettavaan työhön.

Hallituksen esityksen 5 §:n 1 momentin viimeisen virkkeen mukaan palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annettua lakia ei kuitenkaan sovelleta naiseen, jonka palvelus on päättynyt 4 §:n 1 momentin mukaisesti. Asepalveluksensa aloittanut nainen, joka 4 §:n 1 momentin mukaisen 45 ensimmäisen päivän aikana itse keskeyttää palveluksensa, ei siten esityksen mukaan kuuluisi palvelussuhteen jatkumisesta annetun erityislain mukaisen suojan piiriin. Naisen asepalveluksen keskeytyessä muutoin häneen olisi sovellettava sanottua lakia sellaisenaan. Hänellä olisi muun muassa oikeus

palata aikaisempaan tai siihen rinnastettavaan työhön.

Hallituksen esityksessä on 5 §:n 1 momentin viimeisen virkkeen säännöstä perusteltu seuraavasti: "Työnantaja joutuu kuitenkin usein tekemään sijaisjärjestelyjä naisen lähtiessä suorittamaan asepalvelusta. Työnantajan velvollisuuksien ja sijaisen työsuhteturvan kannalta ei olisi perusteltua, että mainitun lain mukaiseen suojaan voitaisiin vedota myös siinä tapauksessa, että nainen päättää itse keskeyttää asepalveluksensa. Vapaaharkintaiseen asepalveluksen keskeyttämiseen kytketty työhönpaluuoikeus saataisi myös lisätä harkitsematonta asepalvelukseen hakeutumista, mikä ei olisi minkään osapuolen edun mukaista."

Työnantajat joutuvat luonnollisesti turvautumaan varsin usein erilaisiin sijais- yms. järjestelyihin, mutta valiokunta katsoo, ettei asepalvelusta suorittavan naisen oikeusasemasta ole säädettävä niin olennaisesti varus- ja siviilipalvelusmiehen oikeusasemasta poikkeavasti kuin on esitetty.

Valiokunta katsoo, että asepalveluksen 45 ensimmäistä päivää kestävä valinnanvapauden tulee olla todellinen. Näin ei ehkä käytännössä ole, jos asepalveluksen keskeyttämistä seuraa varsin epämääräiseksi jäävä pitkä palkattoman lomautuksen kaltainen tilanne tai jopa työpaikan menetys, vaikka yleiset irtisanomisperusteet täytettäisiinkin.

Lakiteknisestikin hallituksen esityksen 5 §:n 1 momentin viimeinen virke on epämääräinen. Siitä aiheutuu vaikeita tulkinta- ja soveltamisongelmia. Pykälän mukaan palvelukseen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annettua lakia ei sovelleta sellaisen naisen työ- tai palvelussuhteessa, joka on asepalveluksensa 45 ensimmäisen päivän kuluessa päättänyt olla jatkamatta asepalvelustaan. Ratkaisevana tekijänä niin ajallisesti kuin asiallisesti on asepalvelusta jo suorittavan naisen kirjallinen ilmoitus joukko-osastonsa komentajalle. Tällaisen ilmoituksen jälkeen hänen palvelussuhteessaan ei ole lainkaan sovellettava erityislakia asevelvollisten työsuhteturvasta, ei sen työnantajaan kohdistuvia irtisanomiskieltoja ja -rajoituksia eikä työhönpaluuoikeutta koskevaa säännöstä.

Toisaalta hallituksen esitys ei toteutuessaan voi vaikuttaa työntekijän tai virkamiehen yleistä irtisanomissuojaa koskeviin säännöksiin ja määräyksiin. Asepalveluksensa keskeyttävän naisen päätöstä taas ei voitaisi pitää esimerkiksi työsopimuslain (TSL) 37 §:ssä tarkoitettuna eri-

tyisen painavana syynä, joka oikeuttaisi työnantajan irtisanomaan työsopimuksen. Sitä vastoin on epäselvää, voisiko työnantaja nojautua esimerkiksi TSL 37 a §:ssä tarkoitettuun taloudelliseen tai tuotannolliseen syyhyn irtisanomispe-
rusteena ja kuinka nopeasti asepalveluksen keskeytymisen jälkeen hän voisi näin menetellä. Epäselvää olisi edelleen, olisiko työnantajalla irtisanomisaikaan kohdistuva palkanmaksuvelvollisuus. Ilmeisesti ei olisi, koska työntekijällä ei olisi oikeutta palata työhön eikä työnantajalla siis olisi työllistämisvelvoitetta.

Asepalveluksensa katkaisseen naisen työsuh-
teen siis täytyy jatkua työntekijän päätöksestä huolimatta, ellei sitä erikseen päätettäisi, mutta työntekijällä ei olisi oikeutta palata aikaisem-
paan työhönsä. Käytännössä tämä merkitsisi mitä ilmeisimmin eräänlaista automaattista pal-
katonta lomautusta. Tämän lomautuksen pitu-
uden määräytymisestä ei hallituksen esityksessä mainita mitään. Siitä ei myöskään selviä, ansai-
sisiko työntekijä lomautuksen ajalta vuosilomaa
niin kuin vuosilomalaisilla on säädetty, minkälai-
nen olisi hänen oikeutensa työttömyysturvaan
jne.

Hallituksen esityksen 6 §:n 2 momentin mu-
kaan asepalveluksen aloittaneelle naiselle on en-
nen mainitun 45 päivän määräajan päättymistä
annettava selvitys hänen oikeusasemastaan
aseellisen palveluksen jatkuessa. Jos hallituksen
esityksen 5 §:n 1 momentin säännöstä ei millään
tavalla muuteta, tulisi tähän lainkohtaan lisätä
velvollisuus esittää selvitys naisen oikeusasema-
sta työntekijänä, jos hän päättää keskeyttää ase-
palveluksen esityksen 4 §:n 1 momentissa tarkoi-
tetulla tavalla. Kuten edellä esitetystä on käynyt
ilmi, asepalveluksensa keskeyttävän naisen oi-
keusasema on epäselvä.

Valiokunta korostaa, että esitys ei saa aiheut-
taa työnantajille kohtuuttomia vaikeuksia töiden

tai esimerkiksi sijaisen järjestämisessä. Toisaalta
on otettava huomioon, että asepalvelusta suori-
tamaan pyrkivät ovat nuoria ja ehkä usein ilman
vakinaista työpaikkaa.

Edellä esitettyjen tulkintaepäselvyyksien vält-
tämiseksi ja naisten tasapuolisen kohtelun vuok-
si valiokunta esittää 5 §:n 1 momentin viimeisen
virkkeen korvaamista uudella säännöksellä. Siinä
on otettu huomioon, että nainen voi toisin
kuin mies katkaista asepalveluksensa perusteita
esittämättä. Uusi säännös kuuluisi: "Palveluk-
seen kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuh-
teen jatkumisesta annetun lain (570/61) 2 §:n 1
momentissa säädetystä poiketen naisella, jonka
palvelus on päättynyt edellä 4 §:n 1 momentissa
tarkoitettulla tavalla, on oikeus palata työhön 30
päivän kuluessa asepalveluksen päättymisestä
työnantajan ilmoittamana päivänä."

Valiokunta kiinnittää huomiota myös mah-
dolliseen epäselvyyteen siitä, koskeeko asevel-
vollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta anne-
tun lain 7 §:n rangaistussäännös työnantajaa,
joka naisen asepalveluksen yhteydessä rikkoo
tätä lakia. Valiokunta korostaa, että hallituksen
esityksen mukaan asepalvelusta suorittavaan
naiseen olisi sovellettava kaikkia niitä säädöksiä,
joita on sovellettava asevelvollisiin. Tämä mer-
kitsee sitä, että asevelvollisen työsuhdeturvaa
koskeva erityislaki tulee rangaistussäännösten-
kin osalta sovellettavaksi myös naisen työnanta-
jaan, ellei muusta ole nimenomaisesti säädetty.

Edellä esitetyn perusteella valiokunta esittää
kunnioittavasti,

*että hallituksen esitykseen sisältyvät 2.
ja 3. lakiehdotus hyväksyttäisiin muutta-
mattomina ja*

*että hallituksen esitykseen sisältyvä 1.
lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluva-
na:*

1.

Laki**naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—4 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5 §

Kun nainen on astunut asepalvelukseen tai on hakemuksensa mukaisen palvelukseenastumismääräyksen mukaan ollut velvollinen astumaan asepalvelukseen, häneen sovelletaan 4 §:ssä säädettyin poikkeuksin kaikkia niitä säännöksiä, jotka koskevat asevelvollisuuslain mukaisesti varusmiespalvelukseen määrättyä. Palvelukseen

kutsutun asevelvollisen työ- tai virkasuhteen jatkumisesta annetun lain (570/61) 2 §:n 1 momentissa säädetystä poiketen naisella, jonka palvelus on päättynyt edellä 4 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla, on oikeus palata työhön 30 päivän kuluessa asepalveluksen päättymisestä työnantajan ilmoittamana päivänä.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

6—8 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lindroos, jäsenet Hautala, Häkämies (osittain), Koistinen (osittain), Komi, Kuittinen (osittain), Laitinen,

Morri, Mäkipää (osittain), Rimmi, J. Roos, Taina ja Viljamaa sekä varajäsenet Hiltunen (osittain) ja Koskinen (osittain).

Eriävä mielipide

Hallituksen esityksessä esitetään, että 17—29-vuotiaat naiset, jotka ovat Suomen kansalaisia, voisivat hakeutua asepalvelukseen, jos he ovat terveydeltään ja muilta henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan sopivia. Näin naiset voisivat toimia puolustusvoimien reservissä tai sotilasammattissa samoin edellytyksin kuin miehet. Hallituksen lähtökohta on, että asepalvelusta suoritavalla naisella olisi sama oikeudellinen ja sosiaalinen asema kuin varusmiespalvelusta suorittavalla miehellä.

Asepalvelusta suoritavalla naisella olisi oikeus keskeyttää asepalvelus 45 vuorokauden kuluessa. Hänellä ei kuitenkaan olisi mahdollisuutta palata siviilityöhönsä keskeyttämisen jälkeen. Hallituksen mukaan työhönpaluu-oikeus saattaisi lisätä naisten harkitsematonta asepalvelukseen hakeutumista. Hallitus ei tunnu arvostavan naisten harkintakykyä, vaikka se ilmoittaa tasa-arvon esityksensä lähtökohdaksi.

Naiset myös joutuisivat ”tarpeellisiin psykologisiin soveltuvuustesteihin” vapaaehtoiseen ase-

palvelukseen pyrkiessään. Miesten terveyshistorian sen sijaan on osoitettava jotakin tavanomaista poikkeavaa, ennen kuin he joutuvat erikoislääkärin tarkastukseen.

Lisäksi hallituksen esityksen mukaan puolustusministeriö voisi ottaa huomioon ”valtion talousarvioon liittyvät tekijät” määritessään ”osana poliittista päätöksentekoprosessia” vuosittain vapaaehtoiseen asepalvelukseen otettavien naisten määrän. Tässäkin kohdassa hallituksen lähtökohta syrjäyttää miesten ja naisten tasa-arvon vaatimuksen. Lakiehdotuksesta ei käy ilmi, miten naisten karsinta suoritetaan, jos halukkaita on enemmän kuin puolustusministeriö päättää palvelukseen kunakin vuonna ottaa. Valtiontalouden kireänä jatkuvassa tilanteessa on pelättävissä, että naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen käytetyt varat vähentävät entisestään naisten tasa-arvolle tärkeiden hyvinvointipalvelujen voimavaroja.

Valiokunnan enemmistö on mielestämme aivan oikein edellyttänyt hallituksen esitystä muu-

tettavan työhönpaluuoikeuden osalta. Vapaaehtoisessa asepalveluksessa olevalle naiselle ei kuitenkaan esitetä esim. oikeutta hakeutua siviilipalvelukseen. Asepalvelusta suorittavan naisen oikeusasemaa ei ole perusteltua säätää varus- ja siviilipalvelusmiehen oikeusasemasta poikkeavasti.

Sikäli kuin hallituksen esityksen tarkoituksena on ollut parantaa puolustusvoimien palveluksessa olevien yli 5 000 naisen asemaa, olisi oman ammattialan koulutus mielestämme suositeltavin ratkaisu.

Kokonaisuutena voidaan todeta, että hallituksen esitys naisten vapaaehtoisesta asepalve-

luksesta sotii vahvasti omia tasa-arvolähtökohdiansa vastaan. Tasa-arvoa ei ole sekään, että asepalvelus olisi vapaaehtoinen vain naisille. Katsomme myös, että asevarainen ja sotilaallinen turvallisuuskäsitys on vanhentunut. Turvallisuuden edistämiseksi ensiarvoisen tärkeää on poistaa taloudellista ja sosiaalista eriarvoisuutta ja edistää ympäristönsuojelua niin maamme rajojen sisällä kuin niiden ulkopuolellakin.

Edellä olevan perusteella esitämme,

että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset tulisi hylätä.

Helsingissä 15 päivänä marraskuuta 1994

Heidi Hautala

Eila Rimmi

Marja-Leena Viljamaa

